

Jeg har skrevet NaturBornholms historie, jeg har forsøgt at beskrive historien så neutralt som muligt, men der er jo ingen grund til at lægge skjul på, at jeg har følelser i denne fortælling, så helt neutral er min historie nok ikke. Grunden til at I skal have historien i dag kommer jeg tilbage til.

NaturBornholms historie

På Bornholms Naturhistoriske forening´s generalforsamling i foråret 1992, efterlyste formanden Poul Nørgård et sted hvor man kunne vise Bornholms Natur og historien om den. Bornholms museum havde på det tidspunkt lagt deres naturhistoriske samling i depot.

På samme tidspunkt havde Søren Wolff og Svend Erik Jensen et samarbejde om at lave noget aktivitet omkring et planlagt ferieområde i Holsterodde i Pedersker Sømark, de så nogle muligheder og blev enige om at henvende sig til Aakirkeby´s borgmester Birthe Juel-Jensen, for at interessere hende for om man ikke kunne lave et eller andet, der skulle vise det specielle, der er med Bornholms natur og naturhistorie og øens oprindelse. Det gjorde de den 25/6 1992, denne dag må betragtes som startskuddet til NB, for dette møde blev startskuddet til en proces, der tog præcis 8 år. Således at NB blev indviet i 2000.

Når de henvendte sig til Aakirkeby´s borgmester må tages som en cadeau til hende som en person der havde visioner og kunne se muligheder som andre ikke kunne se.

Forfatteren af disse ord var meget skeptisk i starten og synes det var nogle vilde ideer uden mulighed for praktisk gennemførelse, og var lidt ærgerlig at han og hans ansatte skulle bruge tid på et sådant fantasifoster. Men borgmesteren var fra starten fast i kødet, og så er der ikke meget at gøre. Det ved enhver der kender Birthe.

Mit indlæg vil handle om de 8 år, der gik mellem borgmesteren fik forelagt ideen og til indvielsen og det første meget turbulente år efter starten og indtil Svend Erik Jensen overtog direktørpladsen pr. 1/4 2001 og skabte den fornødne ro om institutionen.

Men som sagt blev startskuddet affyret i juni 1992, de første ideer og tanker var en udstillingsbygning om natur og geologi, man blev hurtigt enige om, at inddrage

nogle eksperter i planerne og den første var Poul Nørgård og formanden for Naturfredningsforeningen Jørgen Butzbach og museumsinspektøren Henrik Vensild. De blev hurtigt enige om at søge yderligere ekspertbistand og valget faldt på bornholmeren Bent Jørgensen, der var direktør i zoologisk have i København, hvilket han var indtil 1994, hvorefter han flyttede til Bornholm. Men helt fra starten var han et stort aktiv for projektet han tog sin aktivitetschef Peter Haase med sig til hjælp for projektet. Begge de to herrer har været guld værd for projektet. En værdi, der absolut ikke kan vurderes højt nok.

Et stort skridt fremad skete i januar 1993, der deltog Bent Jørgensen i kommunalbestyrelsens møde og gjorde det så fantastisk godt, at samtlige kommunalbestyrelsesmedlemmer ja selv undertegnede, der som sagt havde været meget skeptisk helt fra start gik nu ind for projektet, for Bent fik os til at se lyset.

Og i løbet af 1993 blev der afholdt flere seminarer og man tog rundt i landet for at se lignende institutioner, i alt brugte kommunen 62.000,- kr. til disse tiltag, og samtidig afsatte man i alt 5 mio. på anlægsbudgettet og det gjorde amtskommunen ligeledes, projektet var beregnet til 70 mio. kr. på dette tidspunkt. Med de 10 mio. på lommen tog man fat på at kontakte arbejdsmarkeds feriefond og en lang række andre fonde.

Et af de første positive resultater kom fra Sparkassen Bornholms fond som bevilgede en mio. Sparkassens fond har gennem alle årene været en værdifuld støtte.

Bent Jørgensen blev sat til at bearbejde formanden for folketingets finansudvalg og andre nøglepersoner, rollefordelingen var nogenlunde sådan Peter Haase fik ideerne men det var Bent Jørgensen der fik dem solgt, til alle dem der skulle løfte på låget til deres pengekasser.

Og det lykkedes for Bent Jørgensen først fik han i 1996 4 mio. vristet ud af finansminister Mogens Lykketoft, men det afgørende skridt kom i juni 1996 hvor feriefonden bevilgede i alt 50 mio. til projektet. Bent Jørgensen´s store engagement i sagen bevirkede, at mange opfattede det som om at NaturBornholm var hans "barn". Men det ville Bent ikke have æren for, for som han skriver i et læserbrev i Bornholms Tidende den 18/11 1996, æres den der æres bør, det var ikke ham der havde fostret ideen, det var trio'en Poul Nørgård, Svend Erik Jensen og Søren Wolff,

ham og Peter Haase havde kun præget og formidlet indholdet i NaturBornholm, efter min mening er det en pæn underdrivelse, for godt nok var det de tre førstnævnte herrer, der først fik ideen, men uden den store og dygtige hjælp af Peter Haase og Bent Jørgensen tvivler jeg meget på, at projektet havde blevet gennemført.

Men da en stor del af pengene var kommet på plads, kunne man forsætte arbejdet.

Nu kunne man tage fat i fysiske planlægning, i starten var det projektgruppens mening at byggeriet skulle placeres, der hvor Hadeborg ligger, men det lykkedes ikke at blive enige med ejeren selvom kommunens kommunaldirektør gjorde sig store anstrengelse, han fik i stedet til opgave at sikre den del af Klintebakken og området omkring Klintebakken på offentlige hænder, som på det tidspunkt var i privat eje, det lykkedes efter lange og besværlige forhandlinger med de tilstødende grundejere, det faldt først endelig på plads i 1998, efter 2 års hårde forhandlinger.

Og byggeri blev planlagt på sin nuværende placering.

Sparkassen Bornholms fond kom i anledningen af Aakirkeby's 650 års købstadsjubilæum med en gave på yderligere 3 mio. og så manglede man kun 7,8 mio. og dem garanterede kommunen og amtet for i fællesskab, hvis de ikke kunne skaffes af andre veje, så nu kunne der sættes fart på planlægningen.

Men så i 1997 var projektet ved at vælte, der var indført nye momsregler, således at der nu skulle betales moms af det hele, så nu manglede der pludselig 17,5 mio. kommunen søgte dispensation men fik afslag, men daværende folketingsmedlem Eva Fatum gik aktivt ind i sagen og fik arrangeret et møde mellem indenrigsminister Birthe Weiss og borgmesteren og ved fælles anstrengelser af de 3 damer fik de den nødvendige dispensation. Men dispensationen kom først samme dag, som vinderprojektet fra Henning Larsens tegnestue blev offentliggjort.

Samtidig var kommunens økonomichef Steen Schønemann sendt til England for at forhandle med et firma ved navn FIT om en kontrakt på 4 mio., for at lave noget af indholdet i bygningen.

Det vil med andre ord sige at samme dag som vinderprojektet blev offentlig gjort og økonomichefen rejste til England for at forhandle en kontrakt på 4 mio. på plads, fik

man først det nødvendige tilsagn fra Indenrigsministeren, således at økonomien kom på plads, vi var nogle stykker der i de dage rystede noget i bukserne, men Birthe stod fast og vi landede på benene, og det var Birthes skyld. Man kan vel ikke tillade sig at sige at en kvinde har hår på brystet, men det er faktisk det jeg mener.

Men nu begyndte protesterne at vælte indover kommunalbestyrelsen anført af Svend Aage Ipsen og Svend Aage Kristoffersen, især Svend Aage Ipsen var rimelig barsk han beskyldte bl.a. Søren Wolff for at have stukket en mio. af EU midlerne til NaturBornholm i egen lomme som betaling for sit arbejde, det måtte han trække tilbage og endvidere beskyldte han borgmesteren for at lyve, og det var hun absolut ikke tilfreds med for at sige det meget pænt.

Det store diskussions emne var på hvilke betingelser feriefonden havde ydet deres penge, det var et rente- og afdragsfrit lån, som kommunen havde afgivet kommunegaranti for, men skulle det nogensinde betales tilbage og hvad hvis centret gav underskud og gik fallit, hængte så kommune på beløbet, kommunen opfattede det som et tilskud bl.a. fordi beløbet ikke var omfattet af kommunens låneramme, i denne debat blev amtmanden, Indenrigsministeriet og mange andre inddraget. Alle holdt med kommunen men lige lidt hjalp det overfor modstanderne. Og Birthe stod fast som en urokkelig klippe.

Men diskussionen bølgede frem og tilbage med mange skarpe læsebrevne for og imod, bl.a. Bornholms Tidende tog i en leder klar stilling til fordel for projektet, og det tjener avisen og dens chefredaktør Dan Qvitzau til ros for den største opbakning til projektet kom ellers fra venstreside af det politiske billede, men Tidendes redaktør havde også set lyset.

Og det var da også Elly Wolff stillede forslag i amtsrådet om at amtsrådet stillede sig fuldt og helt bag projektet, men dette gik venstre med amtsborgmesteren i spidsen imod, og der blev nok kimen lagt til det dårligere samarbejde der i de følgende år var mellem Aakirkebys borgmester og amtsborgmesteren. Hertil skal dog siges at borgmesteren havde fuld opbakning fra sin gruppe og de øvrige borgerlige i Aakirkeby kommunalbestyrelse, da der blev problemer kort efter åbningen var det en enkelt socialdemokrat der svigtede den ellers enige kommunalbestyrelse, men det kommer jeg tilbage til.

I denne periode gjorde Bent Jørgensen et kæmpearbejde for projektet ved at drage øen rundt og fortælle om projektet, men det var nu ikke alle han kunne overbevise, bl.a. i april 1997 blev borgerlisten dannet i protest mod projektet. Også Chr. Weinreich der sad i kommunalbestyrelsen for Kristelig Folkeparti stillede skeptiske spørgsmål til projektet, i det mindste for den del der vedrørte Darwins teorier om udviklingslæren, nemlig at vi mennesker er i familie med aberne og at jorden er ældre end de 6000 år, der fremgår af biblen.

Men et nyt problem opstod, NB skulle drives af en erhvervsdrivende fond som skulle have en grundkapital på 300.000,- kr. og den måtte kommunen ikke støtte, hverken direkte eller indirekte via de indsamlede midler, men her viste det sammenhold som Aakirkeby er kendt for, Syte med Kalle Smed og Ernst Madsen i spidsen gik ind i sagen og indsamlede beløbet mellem de erhvervsdrivende i byen og fik igen god støtte fra Sparekassen Bornholms fond, så de nødvendige midler blev fremskaffet.

Projektet fik også kongelig støtte idet Prins Henrik, der på det tidspunkt var formand for Verdens Naturfond, blev, som han stadig er, projekter for Natur Bornholm.

Det var et kæmpearbejde at løbe projektet i gang og her gjorde Jan Harvest og Steen Schønemann fra kommunen og Jakob Jensen fra amtet en kæmpe indsats i godt samarbejde med Henning Larsen´s tegnestue og arkitekt Chr. Bjørn og idemanden bag projektet Peter Haase, det var denne gruppe som fik ansvaret for indholdet i huset.

Men op til kommunevalget i 1997 bølgede diskussionen frem og tilbage om NB, og ved valget fik borgerlisten valgt to medlemmer, men da de øvrige medlemmer af kommunalbestyrelsen forsat gik ind for projektet fik kommunevalget ingen indflydelse overhoved på projektet.

I foråret 1998 blev byggeriet udbudt i licitation og i december 1998 var der rejsegilde på bygningen.

Og pr 1/2 1999 ansættes Hans Christian Holmstrand som direktør, han var uddannet cand. merc. Med speciale i organisation og miljøøkonomi og kommunikation, og kort tid efter ansættes Jens Kofoed som ledende naturvejleder. Han var uddannet hospital laborant men meget naturinteressert og havde ved siden af sit arbejde uddannet sig til naturvejleder.

NB´s venner, som jo er støtteforening blev stiftet den 27/1 1999 og fra den første bestyrelse sidder Kulle Smed og P.A. Eriksen, der stadig i bestyrelsen, og vores gamle borgmester har jo lige trukket sig.

NaturBornholm blev indviet den 16/5 2000, der var inviteret 260 gæster med Prins Henrik i spidsen, også Poul Nørgård var der, han havde udover at få den første ide til projektet og i øvrigt tidligere på året lagt grundstenen til byggeriet.

Ved indvielsen var alle enige om, at projektets gennemførelse udelukkende skyldes en person´s stædige og ihærdige kamp for projektet, nemlig Birthe Juel-Jensen.

I en stor opsat artikel i Bornholms Tidende i juli 2000 fortæller NB´s direktør, at næsten samtlige lignende institutioner i de øvrige land havde store økonomiske problemer, men det havde NB tage lære af, så det ville ikke ske her, dog allerede knapt 4 måneder senere blev direktøren fyret på grund af store økonomiske problemer, som han havde holdt skjult for bestyrelsen. Hvad var det der var gået galt, direktøren kunne ikke lide at fyre folk, selvom behovet for personale om vinteren åbenlyst var meget mindre end om sommeren, og der var kastet alt for mange bolde i luften på engang og uden der var den nødvendige økonomiske dækning, mange af ideerne var for så vidt gode nok og mange af dem er senere taget op af de efterfølgende direktører, men også selvom det er et oplevelsescenter er det vigtigt at beholde begge ben på jorden. Det er det i øvrigt i alle livets forhold.

Og kommunens kommunaldirektør blev ansat som midlertidig direktør med ordre om at få styr på økonomien, og han var ikke hæmmet af at have en pind forstand på natur eller geologi, første gang disse emner fangede ham var da hans naturhistorielærer TH. Sørensen som nogen husker, lærte ham om blomster og bier, det kunne han se noget perspektiv i. Det første han gjorde var at reducere staben fra 12 ansatte til 4. Og reducerer åbningstiden meget kraftigt i vinterhalvåret. Da han startede var faktisk flere ansatte end der kom gæster.

Foruden en økonomi der lå i laser overtog han også en lang række andre problemer, der var ting vedr. byggeriet der ikke overholdt den kvalitet, som man forventede, og andre ting virkede ikke helt efter hensigten, her skal man huske på at mange af tingene ikke var rigtig afprøvede, så der skulle ske noget, noget ville man hænge de enkelte entreprenører op på, andet måtte man ud og skaffe nye penge til.

Den nye direktør fik skabt lidt røre om institutionen for han fik en bøde af levnedsmiddelkontrollen på 4000,- kr. fordi køkkenet på NB havde brugt 4 fasaner købt af en lokal jæger, det er vel ikke den form for reklame man bryder sig så meget om. Men var det ikke Simon Spies der udtalte de berømte ord, dårlig omtale er bedre end ingen omtale.

Den nye midlertidige direktør prøvede at vende stemningen ved at gå med flere optimistiske meldinger, om at alt ville blive godt, de fejl og mangler der var ved udstillingerne ville blive rettet og man havde indgået en aftale med BAT om at omlægge deres ruter, således at de kom forbi NB, men der var intet, der kunne overbevise modstanderne.

Endelig i januar kunne den midlertidige direktør aflægge regnskabet, der udviste et underskud på 2,3 mio., heraf var dog de 1,2 udgifter fra før starten af NB, som blev lovet dækket af feriefonden hvis kommunen vil dække det øvrige underskud, samtidig ville feriefonden herudover bevilge 10 mio. til nødvendige forbedringer og 500.000,- kr. til yderligere markedsføring, men betingelsen var som sagt at kommunen og amtet vil dække det resterende underskud på 1,1 mio., heraf var dog de 400.000,- allerede dækket ind af indvundne renter. Så det reelle underskud, der skulle dækkes for at få de i alt yderligere 11,7 mio. fra feriefonden var på 700.000,- kr. som borgmesteren forventede skulle deles mellem kommunen og amtet. Kommunalbestyrelsen bakkede borgmesteren op, dog ønskede de to fra borgerlisten selvfølgelig ikke at medvirke og de fik overraskende støtte af Robert Jensen, de tre var enige om at sige nej tak til de 11,7 mio. hvis betingelsen var at kommunen skulle yde de 350.000,- kr. Dog bevilgede resten af kommunalbestyrelsen alle 700.000,- kr. i første omgang, således at det nødvendige forbedringer kunne sættes i gang omgående, således de kunne være på plads ved NB åbning og ikke skulle afvente amtsrådets behandling.

Fordi man forventede at amtet efterfølgende ville leve op til sit ansvar og dække sin halvdel.

Derfor kunne den midlertidige direktør allerede midt i januar 2001 oplyse at forbedringerne vil blive iværksat snarest, således at alt var klart til sæsonens start.

Angrebene fra borgerlisten fortsatte, og nu var det især kommunens embedsmænd der blev hængt ud, de havde nok fået en masse penge for deres arbejde for projektet, hvilket blev afvist på de bestemteste af borgmesteren, i opstartfasen var det kommunens tekniske chef og økonomichef der havde trukket det store læs og nu i krisen var det kommunaldirektøren, der havde måttet tage over og ligeledes ydede en kæmpe stor indsats ja det sagde Birthe virkeligt, det er ikke noget jeg finder på.

I denne fase kom alle de menneskelige egenskaber frem i fuld dagslys, alle dem der gik ind i debatten, var dem der påstod at de altid havde sagt det var en dødssejler, dem der havde gået ind for projektet var påfaldende tavse, med en undtagelse nemlig kommunens borgmester, selv om krisen tog hårdt på hende, det kunne vi der stod hende nær se, stod hun urokkelig fast. Det har bl.a. Bornholms Højskole også haft stor glæde af, men det er en helt anden sag. Hun er faktisk bedst i modgang, jeg er vel en af dem der kender hende bedst arbejdsmæssigt, hvis hun mente hun havde ret, stod hun fast, men hun var aldrig bange for at ændre mening, hvis argumenterne var gode nok.

Men amtsrådet medlemmer vaklede og ville ikke dække deres andel på de 350.000,- kr. af underskuddet. Bente Helms der dengang var gruppeformand for borgerlisten i amtsrådet sagde klart nej, Svend Gunnar Kofoed Dam fra venstre gik også imod, og Bjarne Hartung fra Kristelig folkeparti ville heller ikke støtte, om det var fordi han var enig med sin partifælle fra Aakirkeby 's holdning om at jorden ikke var mange millioner år gammel men kun de 6000 år som fremgår af biblen fremgår ikke af avisartiklen, også amtsborgmesteren var meget tøvende overfor at bevilge pengene, den eneste der var klart for var Elly Wolff, især amtsborgmesterens holdning opbragte Aakirkeby 's borgmester og hun kunne ikke forstå, at amtet ville sige nej til at modtage 11,6 mio., mod at de skulle yde et tilskud på 350.000,-kr. Hvis der tidligere havde været et lidt spændt forhold mellem Aakirkeby kommune og amtet blev det absolut ikke bedre nu.

Kylle Smed gik i pressen og sagde, at det var vi kun risikere, når de bornholmske kommuner om kort tid blev slået sammen til en kommune, så ville alt liv ude på øen blive sat på stand by. Det er der sikkert mange der vil holde med hende i, her 11 år efter sammenlægningen. Men det har nok ikke fortalt sin partifælde, den nuværende borgmester.

Da borgmesteren i Hasle, Bjarne Kristiansen, gik ind i debatten og støttede at amtet skulle yde sin del af tilskuddet, fik han barsk svar på tiltale fra sin partifælde Bente Helms, at han bare skulle blande sig udenom og passe sin egen lille andegård i Hasle, for hun ville ikke støtte sådanne kulturelle tiltag, det fik Aakirkeby´s borgmester op af stolen, for i det samme møde, hvor amtsrådet med bl.a. Bente Helms stemme gik imod, at yde deres del af tilskuddet havde man i samme åndedrag støttet Grønbechs gård med penge, så de kunne ansætte en daglig leder og bevilget penge til Nexø kommune til en kulturkoordinator, men til NB var ingen penge selvom det ville udløse 11,6 mio. dejlige danske kroner. Det var vi nogle der ikke rigtig forstod.

Hvorfor denne forskelsbehandling står stadig hen i det uvisse, om det er de personlige relationer eller den geografiske beliggenhed, der har spillet ind får vi nok aldrig opklaret.

Resultatet blev som ventet i amtsrådet kunne kun socialdemokratiet og SF samt Jakob Kjøller støtte Aakirkeby´s anmodning, og Aakirkeby måtte altså selv dække hele underskuddet.

Denne debat udløste en del læserbreve, nogle mente at man skulle købe 50 kg dynamit og sprænge hele lortet i luften, medens andre advarede imod, hvad man havde i vente ved kommunesammenlægningen.

Den konstituerede direktør blandede sig også i debatten i et par længere læserbreve/synspunkter i Bornholms Tidende og påpegede, at der i anlægsfasen var skabt mange arbejdspladser og dermed skatteindtægter, der langt overstiger den del af anlægsfinansieringen, der var finansieret af bornholmske skatteydere. Og vedrørende driften vil alene skatteindtægten af de udbetalte lønninger på de stillinger og tjenesteydelser der ellers ikke havde været der. Så ville der selvom det offentlige ville yde et årligt driftstilskud på 1 mio. kr. ville der stadig være et overskud for det bornholmske samfund, men sådanne efter min mening saglige

argumenter bed ikke rigtig på, man skulle måske nu i forbindelse med folkeskolereformen tænke på at udvide regnekundskaberne.

Og at den tilfredshedsundersøgelse som TUC havde gennemført viste at næsten 90 % af de besøgende det første år var tilfreds med besøget, de sidste 10 % var fortrinsvis bornholmere, som formentligt var mødt for at få bekræftet deres fordomme mod projektet.

Men disse oplysninger berolige ikke modstanderne og i slutningen af februar gik Svend Aage Ipsen i et stærkt personligt angreb på formanden Birthe Juel-Jensen og den konstituerede direktør, og i samme åndedrag angreb han kommunens økonomiudvalg, for som han skrev, de gør kun det, de får anbefalet af borgmesteren og kommunaldirektøren, han havde desværre ikke den tanke, at det nok var det klogeste og han anbefaler kraftigt at disse politikere blev udskiftet ved det kommende valg. Om kommunaldirektøren skulle fyres i samme forbindelse står der ikke noget om.

En kendt bornholmer fra Gudhjem kanten angreb ligeledes i kraftige vendinger den konstituerede direktør, han mente stort set ikke en eneste af hans påstande var korrekte og at han ledede NaturBornholm efter professor Tribini´s valgspog "fuld tilfredshed eller pengene er spildt" Det er da rosende at blive sammenlignet med en professor, det er jeg aldrig blevet tidligere.

Men det lykkedes den konstituerende direktør at lave et budget for 2001 med et budgetteret overskud på 200.000,- kr. med et stærk reduceret personale og fik forpagtet cafeen ud og andre nødvendige tiltag.

Endelig den 1.april 2001 tiltrådte Svend Erik Jensen som direktør og det blev starten på en ny æra for NaturBornholm, ved tiltrædelsen bød Birthe Juel-Jensen ham velkommen og takkede den afgangende direktør for en fortrinlig og stor indsats, hvorefter den konstituerende direktør overrakte den nye direktør husets nøgler og så tilbage på en meget turbulent tid, han var bl.a. af kritikerne blevet kaldt en glad amatør, og var glad for at den nye direktør havde forstand på natur for det havde han aldrig påstået at han havde, og det var ikke derfor han var blevet indsat, nu ville han til at holde en smule ferie efter nogle virkelig barske måneder.

Men tilbage står en person nemlig Birthe Juel Jensen, som desværre har måttet trække sig som formand for NaturBornholm´s venner og for den erhvervsdrivende fond som driver NaturBornholm, på grund af sygdom. Hendes betydning for denne institution kan ikke overvurderes. Vi håber alle at snart se Birthe igen her i denne institution som er et af hendes store fortjenester.

Derfor har bestyrelsen for Natur Bornholms venner besluttet at udnævne Birthe til foreningens første æresmedlem, der er formentligt ikke et eneste menneske her på øen, der tror at det havde været et Natur Bornholm hvis det ikke var for Birthe´s skyld.